

régészeti felügyelet nyomán 2008. augusztus 3-án kezdtük a munkát (CSMÉ 19 lh.). A korábban már feltárt 10. lelőhely É-i vége és az út között mintegy 50 m hosszú feltáratlan szakaszon kezdtünk dolgozni. A terepi tájékozódás részeként rögtönzött terepbejárás nyomán előkerült Árpád-kori kerámiák a Pusztaszeri-erdő és a Rácztanya közötti K-Ny-i irányú magaspart magasabb részén jelentkezték. A nyomvonal ÉNy-DK-i irányú sávja ennek értelmében a lelőhelyet teljesen keresztelte. A talajviszonyok tisztázása céljából három 80 cm széles, 30–40 cm mély kutatóárkot nyitottunk. Ennek során kiderült hogy 2 recens árok húzódik a szelvény hosszában. A terület egy részén korábban talajcsere történt, valamint árokfektetés 3 m mélyen. 2008. szeptember 4-én a szelvény felső, mély szántásnyomokkal is bolygatott kevertes talajrétegét 10–20 cm mélyen eltávolítottuk. Kerámia ezek után is csak a dréncsövek utólagosan betöltődött árkaiból került elő. Objektumok feltárai az utólagos humuszolás után sem rajzolódtek ki.

PÓPITY DÁNIEL

292. Ópusztaszer, Pusztaszeri erdő széle I.

(Csongrád megye) Sza, Á

A lelőhely (CSMÉ 10. lh.) az Ópusztaszer–Kistelek közötti műúttól D-re, a Pusztaszeri-erdő Ny-i szélén vezető földúttól 50 m-re Ny-ra található partosabb részen helyezkedik el; D-i és Ny-i irányban zombékos, nádas, időszakosan vízjárta terület határolja. A tervezett gázvezeték nyomvonalát a lelőhely mintegy 150 m-en érintette. A humuszolást a nyomvonal azon részén kezdtük el, ahol a vezeték DNy-i irányba fordul. A megelőző feltárást 2008. április 9–11. között végeztük, közel 513 m²-en.

A kisebb ívben kanyarodó szelvény É-i részében szórványosan, D-i felében, főként a partosabb rész oldalában közepesen sűrűn jelentkezték a különböző típusú jelenségek. Ez utóbbi területen több szuperpozíciót is megfigyeltünk. A megnyitott felületen 29 objektumot különítettünk el. A viszonylag kisszámú leletanyag és a betöltések alapján többségüket az Árpád-korra, míg kisebb részüket a népvándorlás korra (feltehetően szarmata) keltezhetjük.

PALUCH TIBOR

293. Ópusztaszer, Pusztaszeri erdő széle VI. lelőhely (Csongrád megye) N

A lelőhely (CSMÉ 11. lh.) Ópusztaszer határának Ny-i részén található, az Ópusztaszer–Kistelek közötti műúttól DK-re kb. 400 m-re, a Pusztaszeri-erdő Ny-i szélén vezető földúttól Ny-ra 300–700 m-re, az itt nagyjából D felé kanyargó csatorna Ny-i oldalán.

A tervezett gázvezeték nyomvonala 560 m hosszan metszette a lelőhelyet. A megelőző feltárást a kijelölt szakaszon kezdtük el. A szelvényt egy használatban lévő dűlőút keresztelte, ennek nyomvonalát nem kutattuk meg. A feltáráshoz kijelölt terület D-i végében ritkán

jelentkeztek az objektumok, majd elfogytak. A szelvény É-i végében találtunk objektumokat, de azok alapján régészetileg nem volt indokolt a szelvény É-i irányba történő bővítése. A feltárt terület 2878 m². A humuszréteg váltakozó vastagságú, 60–120 cm volt. A szelvény D-i része egy homokkal borított hátság, az É-i és középső része egy mélyebb fekvésű terület, itt az altalaj szürke agyagos rétegbe váltott át.

Összesen 94 objektumot bontottunk ki, melyek a szegényes, jellegtelen leletanyag alapján a népvándorlás korra keltezhetőek.

SÓSKUTI KORNÉL

294. Ópusztaszer, Szermonostor

(Csongrád megye) Á, Kk

2008. június 2. és október 31. között tudtuk folytatni a feltárást, melyek során az alábbi eredmények születtek.

A kora Árpád-kori település időszaka (10. sz. végétől a 12. sz. közepéig):

A feltárást D-i szélén egy szokatlan alaprajzú, nagyméretű, földbe mélyített objektumot tártunk fel, melynek a közepén egy nagy, terméskövekből épített kemence volt. Sajnos az épület rendeltetésére nem találtunk adatot, valószínűleg műhely lehetett.

A feltárást középső részén, a későbbi kolostorudvar területén 3 karám részletei kerültek elő a 07/1 szelvényben.

A feltárást É-i részén a 06/2 szelvényben egy földbe mélyített korai épület maradványai kerültek elő. A kb. 4×4 m-es objektum középtengelyében ágfák tartották a tetőt, a padló mélysége az egykori felszíntől 90–95 cm volt. Tüzelőberendezés nem volt a házban, az épület K-i oldalán kb. 1 m széles padka (tárolóhely?) növelte a belméretét. Az objektum D-i részén a várható kemence helyén egy ismeretlen funkciójú nagy gödör került elő. A 29 év feltárási során ez az első épületünk, amelyik minden kétséget kizáróan a honfoglalás korából származik!

A tatárjárás előtti kolostor időszaka (12. sz. közepétől 1241-ig):

Valószínűleg ehhez az időszakhoz tartozik a 08/20 sz. szabadban álló, földbe mélyített, ritka jó állapotban megmaradt téglakemence. Oldalfalai 50–60 cm magasan álltak, délre nyíló szája előtt 2 oszlophelyet találtunk. Tapasztás nélküli alja, valamint vastag hamus-faszenes betöltése egyaránt azt bizonyítja, hogy füstölésre használhatták (05/2 szelvény).

A középső területen a kolostorudvar járósíntjébe 6–7, körben elhelyezett, kisméretű, földbe mélyített kemence került elő (07/1 szelvény). Méretük és kialakításuk erősen emlékeztet az 1993-as nagy harangöntő gödör közelében feltárt fémolvasztó kemencékre.

Az időszak legizgalmasabb kérdése a kolostor épületegyüttesét övező erődítés rendszere. A most feltárt új részletek a D-i kaputorony erődítéséhez tartoztak. A kaputorony előtt K-Ny irányban futó sáncárokra

merőlegesen 2 új árok került elő, valamint tőlük K-re egy nagyméretű, mély gödör („farkasverem?”) részlete. A déli kapu erősítésével eddigi ismereteink szerint mindenben megegyezett a K-i oldalon, az ún. „vízi bástya” K-i, Tisza felőli oldalán lévő erősítésrendszer. Mindkettő részlet hallatlanul fontos, ugyanis hazánkban eddig egyetlen tatárjárás előtti kolostor erősítésrendszerét sem tárták még fel.

Az ún. „fakolostor” időszaka (13. sz. végétől a 15. sz. közepéig):

A D-i kaputorony előtti szelvényekben feltártuk az épületegyüttes II. D-i szárnyának a 4–5–6–7. szintjét. Ezzel az alaprajz D-i része jelentősen kiegészült. A most napvilágra került helyiségek gazdag leletanyagot is szolgáltatottak.

A feltárási terület középső részén a „fakolostor” K-i szárnyának 5–6. helyiségeiben dolgoztunk, ahol feltártuk a 2–3–4–5. és 6. szinteket. Ezekben a helyiségekben lehetett a sütőház, mivel több helyiségben is szokatlanul nagyméretű kenyérsütő kemence maradványait találtuk meg. Az igen masszívan megépített kemencék sütőfelületei alá több zsákra való kerámiatöredéket fektettek.

A mezőváros kora (15. sz. közepétől–16. sz. végéig):

A települési időszak sajnos csak a feltárási területünk ÉK-i részén létezik, mivel a 70-es években egy tereprendezéssel a többi helyen elpusztították. A most megnyitott új szelvényünkben egy ház részlete került elő, melynek teljes kibontását már a jövő évre kellett halasztanunk.

VÁLYI KATALIN

295. Ölbő, II. kavicsbánya

(Vas megye) Ő

2008. május 19-én régészeti szakfelügyeletet végeztünk a bányatelek területén (Hrsz.: 0143/15). Az elsődleges terepszemle és talajtani profilok átnézése után a terület Ny-i felén 20–25 cm mélyen egy hamvasztásos sír őskori edényének aljtöredéke és emberi hamvasztott csontok kerültek elő.

2008. május 23-án elvégeztük a hamvasztásos sír leletmentését. Az urna a mai járósinttől 20–25 cm mélyen, a leendő bányaművelés alá vont terület Ny-i szélén fekete agyagos öntéstalajból került elő. Az edényt a kalcinátumokkal együtt szájjal lefelé helyezték az altalajba. Feneke a gyakori mezőgazdasági művelések során már elpusztult.

Az edényt beszállítottuk a Savaria Múzeumba.

Munkatársak: Szilasi Attila Botond régésztechnikus, Kiss E. Csaba restaurátor.

ILON GÁBOR

296. Öskü, Bánat-puszta

(Veszprém megye) Ró

A 015 hrsz. telken szántóföldi művelés által bolygatott római kori épület kiterjedésének, jellegének és bolygatottságának megállapítására régészeti hitelesítő feltárást végeztünk 2008. szeptember 8. és október 14. között a

Kulturális Örökségvédelmi Hivatal vis maior keretének terhére. A kutatásra egy 30×30 m-es felületen kutatóárkot jelöltünk ki, összesen 16 darabot, egy 2×33 m hosszút, illetve 15, átlagosan 10 m hosszú és 180 cm széles árkot.

Az árkokban egy 20,5×16,2 m alapterületű, 5 helyiséges kőépület rajzolódott ki. A felmenő falak egy-két rövid szakasz kivételével teljesen hiányoztak, gyakorlatilag az alapozást sikerült megfognunk. Ellenben az épület közvetlen közelében észlelt téglás-köves omladékréteg sok helyen, kevés bolygatástól eltekintve, eredeti helyén került elő. A felszíni, kevert rétegben újkori ekevasat is találtunk.

A falak alapozásánál két mélység változott: a főfalakat mélyebben alapozták, itt a falak alapozásánál használt köveket, az alsó 2–3 sorban egyszerűen földbe döngölték, és csak a felső szakaszokon használtak meszes-kavicsos, sárgásfehér habarcsot. Az osztófalak esetében csak a legalsó 1 kősor került elő, részben, földbe rakva, részben habarccsal megerősítve. A II. számú, DK-i zártfal esetében jelentkezett falváltás: ÉK-i végében földbe rakott a fal, és csak a tetején jelentkezett habarcsnyom, majd az I. helyiség sarokpontjától kb. 50 cm-re DK-re már lazább szerkezetű, földbe rakott falszakasz futott tovább. A két szakasz alapozási mélysége megegyezett. A falak jelenlegi, mérhető magassága 16–70 cm között változott. A falakon vakolatnyomot nem találtunk, és nem volt a törmelék között sem vakolat-, sem freskómaradvány. A falak iránya a D-i szektorban nem teljesen párhuzamos az É-i, 1–2. helyiség falaival, nem zárható ki, hogy az épületnek több építési periódusa volt.

A járósint az épületen kívül a törmelékes, köves tegulás barna réteg aljával egyezhetett meg. A lezuhant tetőfedő téglák sok esetben eredeti helyükön őrződtek meg. A minimális bolygatás ellenére teljesen összeilleszthető, nagyméretű darabokra voltak törve. Az épületen belüli járósintet nem lehetett egyértelműen megfogni. A falak környékén felhalmozódott omladék alatt barna, szemcsés réteg jelentkezett, amely már átmenet volt az altalajba. Ennek a barna rétegnek a felső részén gyűjtöttünk még leletanyagot, zömében kerámiatöredékeket.

A 2. helyiségen belül, a törmelékréteg alatt vékony, fehér murvás réteg jelentkezett, amely K felé kissé mélyült, és egy szakaszon megfigyelhető volt az 1. helyiségen belül is. Ez a réteg az I. fal zoklijának tetejéhez futott be. Ezenkívül a többi helyiségben hasonló réteg nem jelentkezett. Szilárd padozatra utaló nyomok, padlótégla töredéke, terrazzo-törmelék, vagy terrazzo-maradvány nem volt.

A gazdag leletanyag nagy része 2–3. századi kerámia, köztük tároló-, tálaló- és főzőedények töredékei. Az edények között jó minőségű, 2. századi, itáliai terra sigillata töredékeket is gyűjtöttünk. Az 1. helyiség ÉK-i sarkában, részben a II. fal ÉK-i oldalán, egyedi leletanyagot találtunk: üvegedény töredékét, egy bronzhüvelybe foglalt vadkanagyart, egy bronz kocsirúdvéget (jó minőségű, precíz kidolgozású, szatírfejet ábrázol),